

EL 18 DE JULIOL ES COMPLEIX EL CENTENARI DEL NAIXEMENT DEL PERIODISTA

els drets d'entrada, va decidir tornar als Estats Units. L'11 de juny del 1936 els companys d'Última Hora li feien un sopar de comiat al restaurant Petit Miramar de la Barceloneta. Així, entre popets saltejats i pollastre rostit, Escuder s'acomiadava de Barcelona. La seva marxa, però, no seria encara la definitiva.

Al cap d'un mes d'instal·lar-se als Estats Units va esclatar la Guerra Civil Espanyola i, arran d'aquest fet, el desembre del 1936 la North America Newspaper Alliance el va enviar a Barcelona com a corresponçal. Aquesta vegada, però, en arribar a la ciutat Escuder, de la mà un cop més de Molins i Fàbrega, va entrar com a compaginador al diari del POUM. Deixem, però, que sigui ell mateix qui, en companyia davant el Tribunal Especial l'octubre del 1938, ho expliqui. "De quina forma va ingressar vostè a La Batalla?", pregunta el fiscal. "Vaig venir aquí i vaig ingressar al POUM-respon Escuder- perquè jo coneixia tots els que el dirigien i m'inspiraven una confiança absoluta, com a socialista i creient que el POUM tenia les posicions lògiques, que em semblaven a mi correctes".

Des del 1922 i en diverses etapes La Batalla havia estat un setmanari obrer vinculat a la figura de Joaquim Maurín, al llarg del seu periple dins la CNT, el PCE, el BOC i, finalment, el POUM. L'agost del 1936 La Batalla va començar a sortir amb periodicitat diària. A partir d'aleshores, la reorganització de la publicació va anar a càrrec de Josep Rebull, un pumista que ja s'ocupava de l'administració del setmanari des de l'octubre del 1934. Per Rebull, la incorporació de

Portada del diari 'La Batalla' del març del 1937

Josep Escuder com a director tècnic va ser molt positiva: "Era un especialista en qüestions gràfiques i, amb gran satisfacció de tots, va modernitzar la composició de les pàgines". Per altra banda, Víctor Alba, periodista que va coincidir amb Escuder tant a Última Hora com a La Batalla, reconeixia la seva influència en la manera de fer periodisme en aquella època. "L'Escuder va fer dues coses. Primer de tot la presentació, molt més viva; després, va acostumar-nos a una cosa que no es feia: les cinc o deu primeres línies han de contenir tota la notícia i

després ve l'ampliació. També, ens va acostumar a fer els reportatges aprofundint més".

Josep Escuder es va ocupar de confeccionar La Batalla fins, com hem vist, el 16 de juny del 1937, dia en què la Policia de Seguretat General va tancar el diari i va detenir-lo juntament amb els membres del comitè executiu del POUM. D'aquesta manera, arribem al 22 d'octubre del 1938, dia en què ell i sis companys més escolten la sentència del tribunal especial: "De tot l'actuat no es desprèn com a provat que els acusats facilitessin als feixis-

L'11 de juny del 1936 els companys d'Última Hora' li feien un sopar de comiat. La seva marxa no seria encara la definitiva

tes cap tipus d'informació o que hi hagin mantingut contactes. En canvi, es desprèn que tots ells tenen una marcada significació antifeixista i que la seva actuació responia només a voler instaurar les seves pròpies concepcions socials". El tribunal, per tant, va absoldre els membres del comitè executiu del POUM del delicte de traïció, però els va condemnar per rebel·lió, en referència als Fets de Maig. Josep Escuder, tanmateix, en no formar part del comitè executiu, va ser absolt de tots els càrrecs i alliberat. Tan bon punt va sortir de la presó Escuder va tornar als Estats Units. Aquella experiència i, sobretot, l'assassinat d'Andreu Nin havien agreujat la seva salut.

Un cop arribat a Nova York, va continuar dedicant-se al periodisme treballant a Cine Mundial, una revista en castellà distribuïda a Amèrica del Sud. El temps lliure, això no obstant, el dedicava a la pintura. Tot i que la seva vida començava a prendre un nou aire, un nou deure el va re-

clamar: enmig de la Segona Guerra Mundial, Josep Escuder va ser cridat per l'Office of War Information i nomenat responsable de les emissions de la Voice of America per a la península Ibèrica.

Per fi, acabada la guerra, una nova etapa es va obrir davant seu. Escuder i la seva dona es van establir definitivament a Tampa i van poder dur una vida més relaxada. En els primers anys va donar lliçons d'art a la Jefferson Art School d'aquesta ciutat fins que, pels volts del 1956, es va associar amb un dissenyador de vitralls i, amb gran originalitat, va començar a pintar-ne. Josep Escuder, influït pels moviments abstractes, va desenvolupar un estil propi de pintar el vidre que ell anomenava *pictorial mosaics*. Encara avui és possible admirar els seus treballs en una desena d'esglésies i edificis de l'Estat de Florida.

Malgrat que hi pensava sovint, sobretot en llegir la revista Destino, Escuder era molt reticent a tornar a Catalunya. Una curta estada el 1965 li va permetre observar de prop la situació que es vivia sota el franquisme: "Cada vegada que penso en venir m'entra una por, una inseguretat interior", escrivia al seu amic Víctor Alba. Durant els darrers anys de la seva vida es lamentava d'haver perdut la fluïdesa de parlar i escriure el català. El final li va arribar el 24 de desembre del 1977, en patir un atac de cor mentre es trobava de viatge a Nova York. Un parell de mesos després la seva dona i els amics li van retre un homenatge a la First United Methodist Church de Tampa, església on, uns anys abans, havia pintat un dels seus vitralls.

ASSAIG

Otilia Castellví, *De les txeques de Barcelona a l'Alemanya nazi*. Quaderns Crema. Barcelona, 2003.

Guerra i exili

JOAN AGUT

Otilia Castellví (Astúries, 1917 - Canet de Mar, 2001) l'any 1996, a la vora dels vuitanta anys, va escriure les seves memòries de guerra i d'exili. Modista de professió i veïna de Gràcia, Castellví va sentir de molt jove la crida de la rebel·lia contra la dictadura de Primo de Rivera obeint un sentiment instintiu catalanista i republicà, que anys després prendria consciència social. L'any 1932, quan tenia 25 anys, la noia va ingressar al Bloc Obrer i Camperol, partit d'inspiració comunista, dissident de la Tercera Internacional, dirigit per Joaquim Maurín. Com una militant més d'aquest partit, integrat a Aliança Obrera, va participar als fets del 6 d'octubre del 1934 quan el govern de la

Generalitat, presidit per Lluís Companys, es va revoltar contra el govern de dretes de Madrid, fruit de l'entesa entre Alejandro Lerroux i Gil Robles.

A l'esclat de la Guerra Civil Otilia Castellví era una activa militant del POUM, partit marxista però no integrat a la Internacional Comunista, resultat de la unió entre el BOC i Esquerra Comunista, dirigida per Andreu Nin. El mes de maig del 1937, en plena Guerra Civil, els comunistes del PSUC van iniciar una ofensiva contra el POUM i els seus dirigents, amb l'assassinat d'Andreu Nin i la persecució dels seus militants. Castellví, a conseqüència d'aquella lluita, fou empresonada en una txeca de Barcelona acusada de traïdora. Va ser tortura-

da i empresonada fins al dia abans que les tropes de Franco van entrar a Barcelona.

Amb el seu company sentimental i polític, Llorenç, la parella va viure uns mesos amagada en la Barcelona envaïda i humiliada pel terror feixista fins que l'agost del 1939 van poder passar a França.

L'INFERN DE FRANÇA

França, la pàtria de la llibertat, la igualtat i la fraternitat, els fou molt amarga. Castellví descriu l'infern dels camps de concentració d'Argelers i el malson de les presons de Perpinyà i Dijon. En esclatar la Segona Guerra Mundial, separada del seu company Llorenç, Castellví, després d'un breu pas per Luxemburg, va entrar a l'Alemanya nazi com a treballadora estrangera acompa-

nyada de Linus Moulines, un jove intel·lectual del POUM, fidel enamorat i protector de la noia.

La sorpresa de la parella va ser que en la temuda Alemanya nazi la gent els tractava amb l'amabilitat i la consolidació que els francesos els havien negat. Com a treballadors estrangers van viure a Frankfurt, Darmstadt i Kimhiem, un poblet a les ribes del Mosel, regió del cèlebre vi del mateix nom. A Alemanya hi van passar tota la guerra, fins i tot s'hi van casar, i foren testimonis dels brutals bombardejos aliats sobre les poblacions civils de la majoria de les ciutats del país. A la fi de la guerra, amb la il·lusió de tornar aviat a Catalunya, en Linus i l'Otilia van passar a França, on es van trobar per segona vegada amb

l'hostilitat dels francesos xovinistes i despectius envers els refugiats de sota la ratlla dels Pirineus. Després d'uns mesos a París, on van ser ajudats per antics camarades del POUM i per algunes famílies catalanes, com la de Ferran Canyameres, van embarcar cap a Venècia, on Castellví tindria el seu únic fill i on iniciaria una nova vida.

El valor de les memòries d'Otilia Castellví consisteix en el fet que són el testimoni viu d'una dona senzilla i valerosa a la qual li tocà viure un drama que la depassava i que va superar per instint de supervivència. L'obra reflecteix, així mateix, la ignomínia dels estalinistes, la duresa de cor dels francesos amb els refugiats catalans i espanyols i la bonhomia del poble alemany i el seu patiment com a víctima de la guerra, iniciada per Hitler amb el consentiment explícit de la població, que posteriorment en sofriria les conseqüències. *De les txeques de Barcelona a l'Alemanya nazi* és una obra remarcable, llegidora i emocionant com una novella.